

Tapahtumaperustaisen koulutusmallin suunnittelu

Timo Jokela | Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Matti Adolfsen | Ammattiopisto Lappia

Sanni Mustonen | Lapin ammattikorkeakoulu

Arcta Fast -koulutusmallihankkeessa kehitettiin kolme koulutusastetta läpäisevä moniammatillinen tapahtumaperustainen koulutusmalli. Sen runkona on 30 opintopisteen opintokokonaisuus, jossa nykytaiteen, pelillisyyden, tapahtumatekniikan, liiketalouden ja tapahtumajärjestämisen osaamisalat yhdistyvät ja tukevat koulutukseen osallistujien ketterän tuotanto-osaamisen kehittymistä.

Kehittämistyö tehtiin Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan johdolla, yhteistyössä Lapin ammattikorkeakoulun ja Ammattiopisto Lappian luoviin aloihin kuuluvien koulutusalojen kanssa. Työn taustalla oli myös esiselvitys, jota tehdessä oli jo laajasti kuunneltu maakunnan tapahtumajärjestäjiä ja -toimijoita sekä hyödynnetty Taiteen edistämiskeskuksen ja Lapin taiteilijaseuran asiantuntijuutta. Yhteistyö Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin (MTI) kanssa toi työhön vahvan matkailualan näkökulman ja kokemuksen kolmen koulutusasteen yhteistyöstä.

Vertailtaessa oppilaitosten tapahtumaosallistumiseen liittyviä käytänteitä ja kokemuksia kirkastui se, miten maakunnan tapahtumat voivat tarjota erityisen alustan oppilaitosta luovien alojen koulutuksen yhteiselle kehittämiselle ja toteutukselle. Monimuotoiset tapahtumat tarjoavat työlle erilaisia ja vaihtelevan kokoisia jo olemassa olevia yleisöjä. Sekä opiskelijoiden, että jo ammatissa toimivien taiteilijoiden ja tapahtumatoimijoiden osaamisen laajentaminen on samanaikaisesti mahdollista tapahtumissa. Koulutusmallia voidaan soveltaa oppilaitosten perustoiminnan lisäksi myös alan täydennyskoulutuksessa. Tapahtumat ovat parhaimmillaan ideoiden, ajatusten, tuotteiden ja palveluiden yhteismuotoutumisen luovia tiloja, joissa luodut tuotteet ovat ketterästi esiteltävissä, testattavissa ja yhteiskehitettävissä ja usein myös kohtuullisin kustannuksin. Samalla tapahtumat tarjoavat verkostoitumisen mahdollisuuden potentiaalisten luovien alojen asiakkaiden kanssa.

Esiäidit-työpajan työvälineitä Solekko juhlasta.
Kuva: Inka Holck, 2022.

Valtakunnallinen sääntely haasteena suunnittelulle

Kokonaan uuden koulutusmallin sisältöjen ja toteutustavan suunnittelu ei ole aivan yksinkertaista, varsinkaan silloin, kun tavoitteena on yliopiston, ammattikorkeakoulun ja ammattiopiston koulutusta yhdistelevä ja opiskelijan tasolla opintojen ristiinvalinnan mahdollistamiseen tähtäävän kokonaisuus.

Alan koulutusta säädellään valtiojohtoisesti kansallisen ohjausjärjestelmän avulla. Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) vastaa valtioneuvoston osana koulutuspolitiikan suunnittelusta. OKM ohjaa yleisesti koulutusta antamallaan linjauksilla (OKM). Lisäksi Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) ja Kauppa- ja teollisuusministeriö (KTM) tarkastelevat ja ennakoivat työvoima- ja osaamistarpeiden rinnalla koulutuksen tarpeita ja sisältöjä tulevaisuudessa, vaikkakaan eivät suoraan ohjaa koulutusorganisaatioita. Osaamisen ennakointifoorumi (OEF) on puolestaan ennakoinnin asiantuntijaelin, joka edistää koulutuksen ja työelämän välistä vuoropuhelua yhdessä OKM:n sekä Opetushallituksen kanssa. Koulutusmallin suunnittelun taustalla on huomioitu eri ministeriöiden ja ennakointifoorumien selvityksiä ja näkökantoja luovien alojen koulutukseen.

Tiivistetysti voi todeta, että yliopisto- koulutuksen tulee antaa opiskelijalle osaamista opiskeltavan alan kehittämiseen vaativissa asiantuntijatehtävissä. Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on puolestaan kehittää opiskelijan ammatillista osaamista työelämään ja edistää yrittäjyyttä. Ammattikorkeakoulun osaaminen sijoittuu edellisten välimaastoon. Luovilla aloilla nämä OKM:n sääntelyperiaatteet eivät kuitenkaan näyttäyty selvärajaisina, etenkin jos katsotaan niitä alan työelämän tulevaisuusperspektiivistä. Arcta Fast -hankkeessa ratkaisua koulutuksen kehittämiseen ja tulevaisuuden osaajien

kouluttamiseen etsittiin eri koulutusasteiden rajapintojen paremmasta ja tehostetummas- ta hyödyntämisestä.

Lapissa toteutettiin 2000-luvun alus- sa OKM:n ohjeistuksen suunnassa korkea- koulujen rakenteellisen kehittämisen proses- si, jossa haettiin ratkaisuja korkeakoulujen yhteistyölle ja päällekkäisyyden poistamiselle. Tuolloin matkailukoulutuksen voimava- rat päätettiin koota yhteisen sateenvarjon, MTI:n alle. (Karusaari ym., 2013). Myös Poh- joisen kulttuuri-instituutin (PKI) toimintaa kokeiltiin maakunnan luovien alojen kolmen koulutusasteen yhteistyönä. PKI:n innolla aloitettu yhteistyö tuotti tuloksiakin (Jokela, 2013; Seppänen, 2012; Huhmarniemi, 2012), mutta lamautui pian käynnistämisen jälkeen OKM:n ohjaamiin ammattikorkeakoulujen valtakunnallisiin rahoitusleikkauksiin ja kou- lutusohjelmien lakkauttamisiin. Heti tämän jälkeen joutuivat myös ammattiopistot sääs- töleikkauksiin koko Suomessa.

Vaikka yliopiston ja ammattikorkea- koulun yhteistyötä on vahvistettu Lapin yli- opistokonsernin perustamisella (LUC) ja MTI on vakiinnuttanut toimintansa, ei ylhäältä tapahtuva sääntely ole koulutusasteiden vä- listä yhteistyötä ja opintojen ristiinvalintaa helpottanut. Tälläkään hetkellä MTI:llä ei ole juridisen oikeushenkilön asemaa, vaan kukin instituutin taustaorganisaatio on itsenäinen juridinen osapuoli. Tämä asettaa omat haas- teensa hallinnollisten asioiden valmistelulle ja päätöksenteolle, aina opetussuunnitel- matyön tasolle ja opintojen ristiinvalintoi- hin saakka (Karusaari ym., 2013). Arcta Fast -koulutusmallihanke on käynyt jatkuvaa kes- kustelua, erityisesti LUC:n piirissä, yhteisten opintojen järjestämisen tavoista ja ristiin- valinnoista, mutta asiat etenevät hitaasti ja tulevaisuutta on vaikea ennustaa tällä het- kellä. Esimerkiksi yliopiston meneillään oleva skenaariotyö seuraa OKM:n ohjausta, ja se väistämättä vaikuttaa suuresti siihen, millai-

silla rakenteilla opintoja tullaan tulevaisuu- dessa järjestämään, erityisesti LUC:n piirissä. Tässä yhteydessä on hankkeessa järkevää suunnitella malli, jossa on riittävää jous- tuvuutta reagoida valtakunnallinen sääntelyn vaikutuksiin ja oppilaitosten koulutusmalleja koskeviin isoihin rakenteellisiin ratkaisuihin.

Oppilaitosten erilaisten toimintakulttuurien tuomat haasteet

Vaikka tavoite koulutuskokonaisuuden luomiselle on selkeä ja sen toiminnalliset ja pedagogiset komponentit ovat valmiina, tunnistettiin työssä monia vaikeastikin ratkaistavia haasteita, mutta myös kehittä- mistyötä viitoittavia onnistumisia. Tapahtu- maperustainen koulutustoiminta ei maakun- nassa nouse tyhjästä, sillä kaikilla kolmella oppilaitoksella oli jo aiempia kokemuksia tapahtumien kanssa tehtävästä yhteistyös- tä, ja myös näitä pyrittiin hyödyntämään.

Arcta Fast -koulutusmallihankkeen yhteisissä tapaamisissa kartoitettiin lähtö- tilannetta ja olemassa olevia toimintamal- leja sekä onnistumisen kokemuksia. Koska koulutusorganisaatiot toimivat osittain eri seutukunnissa, ilmeni, että toisten toiminnan tuntemus organisaatioiden välillä oli osin puutteellista. Valitettavaa oli, ettei korona- pandemian vuoksi voitu hankkeessa järjestää edes tutustumisvierailuita. Yhteistoiminnan kriittinen tarkastelu kuitenkin osoitti, että toimintakulttuurinen ja opetuksellinen etäi- syys kolmen eri oppilaitoksen välillä on suuri. Tämä oli todettu jo PKI:n yhteistyön aikana (Jokela, 2013; Sarparanta & Pöllänen, 2013). Samanlaiset haasteet olivat esillä myös MTI:n toiminnan arvioinnissa (Haanpää ym., 2013). LUC yhteistyö on lähentänyt yliopistoa ja ammattikorkeakoulua, mutta koulutusor- ganisaatioilla on edelleen paljon tehtävää

”Opetussuunnitelmatyö tulisi olla tulevaisuusorientoitunutta, mikä on suuri haaste suunnittelulle, sillä tämän päivän luovien alojen opiskelijat toimivat jo kymmenen vuoden kuluttua tehtävissä ja työpaikoissa, joiden toimenkuvia ei ole vielä määritelty.”

toimintajärjestelmiensä yhteensovittamisessa, jotta yhteisten tapahtumakoulutusten toteutuksen onnistuisivat. OKM:n suunnasta annetut opetussuunnitelmien raamit eivät tätä tehtävää helpota, vaikka kyse on viime kädessä maakunnan oppilaitoksista.

Opiskelija huomioon tulevaisuusorientoituneen oppimisen subjektina

Käännettäessä katse opintokokonaisuutta sääntelevistä koulutuksen rakenteista kohti opiskelijoita oppimisen subjekteina nousevat esille toisenlaiset haasteet. On selvää, että vasta silloin, kun suunnittelun tavoitteena ovat ristiinvalittavat opinnot saadaan opetussuunnitelmien kautta osaksi oppilaitosten normaalia toimintaa, konkretisoituvat niiden tarjoamat hyödyt tullen näkyville opiskelijoille uusina opintopolkuina. Hankkeen toiminnoista voidaan kuitenkin nostaa esille monia koulutusmallissa huomioitavia tekijöitä.

Opiskelijan näkökulmasta suurimpina konkreettisina esteinä nykytilanteessa ovat olleet opiskeluaikataulujen päällekkäisyys, yhteensopimattomat erilaiset pedagogiset järjestelyt, oppilaitosten toisistaan poikkeavat opiskelukulttuurit ja vakiintuneet opiskeluympäristöt sekä keskeisimpänä kysymyksenä vaikeus sijoittaa uusia opintoja omaan tutkintoon. Hankkeen pilottien aikana monet yhteisen toiminnan edut kuitenkin tunnustettiin. Pedagogisen ajattelun muutosta vuorovaikutteisempaan ja jopa yhteisöllisempään

toimintakulttuuriin oli selvästi havaittavissa niin mukana olleiden opiskelijoiden kuin henkilökunnankin parissa.

Hankkeen koulutuspiloteissa tuli esiin, että joissain tapauksissa suurin este valita vaihtoehtoisia opintoja, kuten pilottina järjestettyjä kurseja, ja tehdä omia yksilöllisiä opintopolkuja, saattaa olla opiskelijalta puuttuva rohkeus ja muutosmyönteisyys. Alan osaamisen kannalta muutosmyönteisyyden puute on iso haaste, sillä erityisesti jatkuvan muutoksen nähdään luonnehtivan tulevaisuuden työelämää, etenkin luovilla aloilla. Ylhäältä käsin ohjeistetaankin, ei vain opiskelijoita, vaan myös koko koulutusaloja ja -asteita kohti opetuksen tulevaisuusorientaatiota ja muutosmyönteisyyttä.

Jo nyt luovien alojen ammattiteille on tyypillistä, että alan monimuotoisia töitä voidaan tehdä samaan aikaan kotona tai kansainvälisesti, erilaisissa työtiloissa ja virtuaalisissa verkostoissa sekä alueilta tai ammattiteista toiseen liikkuen. Alan työura koostuu usein monista, ei vain perättäisistä vaan jopa rinnakkaisista työurista. Projektimaiset tehtävät vaativat kykyä sietää epävarmuutta ja jatkuvia muutoksia. Siksi ajatellaan, että koulutuksen tulee edistää eri osaamisalueiden ja jopa ammattien yhdistelyä (Tulevaisuus 2030). On nähty, että luovien alojen koulutus, kuten myös taiteilijakoulutus, mahdollistaa työkuvaan muutosta (Jokela & Huhmarniemi, 2020b). Osaamisen ja ammatillisuuden uudelleen arviointi on alalla työllistyminen yksi edellytys. Työtehtävien ja -urien pirstaleisuus lisää myös yrittäjyyden

Kelekkamessujen messustudio kameran takaa. Kuva: Inka Holck, 2021.

tarvetta luovilla aloilla, sillä alan toimijoiden on kyettävä itse johtamaan omaa työtään ja toimintaansa muuntuviissa tehtävissä ja työyhteisissä.

Yhteinen opintokokonaisuus osana oppilaitosten opetus-suunnitelmatyötä

Oppilaitosten tasolla uuden koulutus-kokonaisuuden suunnittelu kiinnittyy osaksi opetus-suunnittelmatyötä. Opetussuunnitelma on opetuksen ja opintojen suunnittelun konkreettinen, väline ja uuden opintokokonaisuuden suunnittelun tulee aina

punoutua oppilaitoksen opetussuunnitelmatyöhön, muutoin hankkeissa tehty kehittämistyö on turhaa. Opetussuunnitelman avulla opetuksesta muodostetaan hallittu kokonaisuus, poistetaan päällekkäisyyksiä sekä eheytetään opintoja osoittamalla eri opintojen välisiä yhteyksiä. Oppilaitoksissa opetussuunnitelmaa kehitetään opetuksen jatkuvan arvioinnin avulla huomioiden valmistuneiden sijoittuminen työmarkkinoille. Opetussuunnitelmat eivät koostu vain opiaineiden tavoitteiden ja sisältöjen kuvuksista. Opetussuunnitelman on tarkoitus tukea myös oppilaitoksen pedagogiikan sekä toimintakulttuurin kehittämistä, ja siksi niihin kytkeytyy myös oppimiskäsityksen ja jopa

arvoperustan linjaukset. Myös tapahtumaperustaisen opintokonnaisuuden suunnittelun seurattava kunkin kolmen oppilaitosten ja koulutusasteen opetussuunnitelmatyötä. Jos suunnittelu tapahtuu opetussuunnitelmatyöstä irrallaan koulutusmallilla ei ole toteutumisen edellytyksiä.

Opetussuunnittelu pohjaa ajatukseen, jonka mukaan oppimisen sisällöt, joita opiskelijan tulee osata valmistuessaan, voidaan määrittellä alan asiantuntijoiden ja sidosryhmien kesken. Tämä huomioiden ei opetussuunnitelmatyö ole helppoa, sillä huomioitava on hyvinkin erilaisia tapahtumakentän ja luovien alojen tarpeita. Opetussuunnitelmat ovat siten kompromisseja erilaisten odotusten ja intressien välillä ja riippuvat sidosryhmien tarpeista ja vaikutuksesta. Luovat alat muodostavat tässä ehkä hienoisen poikkeuksen, sillä alan sidosryhmillä ei ole vahvoja alan koulutukseen vaikuttamaan pyrkiviä organisaatioita, kuten elinkeinoelämällä yleensä on. Tosin muotoilualan ammattilaisjärjestö Ornamo on viime aikoina tukenut voimakkaasti ja näkyvästi muotoilua, ja vuonna 2018 toimintansa aloittanut kulttuurin ja taiteen edunvalvoja KULTA ry on vahvistunut lobbaamaan taide- ja kulttuurialojen resursseja ja asemaa. Tässä kyseisessä hankkeessa, erityisesti sen esiselvitysvaiheessa, pyrittiin alan työelämän tarpeita kuulemaan erityisesti maakuntatasolla.

Yleisesti voidaan ajatella, että opetussuunnitelmatyön intresseissä ovat vastakkain elinkeinon toiveet saada valmista työvoimaa ja toisaalta tutkimuksen ja kouluttajien teoreettisempi orientaatio, jossa oppijan kehittymistä ihmisenä pidetään tärkeänä eikä opiskelijan ajautumista työelämän vallitseviin vanhoihin käytänteisiin pidetä aina edes toivottavana. Opetussuunnitelmatyö luovilla aloilla saattaa näin olla myös taidekäsitysten ja jopa ihmiskäsitysten taistelutanner.

Opetussuunnitelmatyö tulisi olla tu-

levaisuusorientoitunutta, mikä on suuri haaste suunnittelulle, sillä tämän päivän luovien alojen opiskelijat toimivat jo kymmenen vuoden kuluttua tehtävissä ja työpaikoissa, joiden toimenkuvia ei ole vielä määritetty. Alan jatkuvan muutoksen vuoksi luovien alojen koulutusta ei voida kehittää vain nykyisen elinkeinon tarpeisiin ja sen vaatimusten perusteella, vaan opetussuunnitelmien tulee sisältää aineksia, jotka vahvistavat opiskelijoille arvioivia ja omaa osaamistaan kehittäviä reflektiivisiä valmiuksia. Viime kädessä ajattelevan ja osaavan tulevaisuuden ammattilaisen on oltava, ei vain oman työnsä, eikä edes alansa, vaan koko yhteiskunnan kehittäjä.

Käytännössä uutta opintokokonaisuutta suunniteltaessa on huomioitava, että oppilaitosten opetussuunnitelmatyö jakautuu opetussuunnitelman vuosittaiseen tarkistamiseen ja harvemmin tapahtuvaan isompaan, usein rakenteelliseen, uudistamiseen. Opetussuunnitelman vuosittainen tarkistaminen on opettajille jatkuvaa työtä, jolloin olemassa olevien opintokokonaisuuksien sisältöjä, toteutusta ja arvioinnin perusteita hiotaan palvelemaan paremmin opiskelijan oppimista. Perusteellisesti opetussuunnitelma uudistetaan yleensä harvemmin kuin vuosittain, usein vasta useamman vuoden välein.

Arcta Fast -koulutusmallihankkeen tavoitteena oli tapahtumaperustaisten opintojen avulla monimuotoistaa oppilaitosten opetussuunnitelman mukaista opetusta rikastamalla opetuksen sisältöjä koulutusasteiden ja toimialojen välillä tehtävän yhteistyön keinoin sekä kehittämällä opetusta entistä työelämälähtöisemmäksi. Kehittämistyön kautta luotiin mielekkäitä kursseja, joita opiskelijat voivat poimia toisesta oppilaitoksesta osaksi omaa tutkintoaan. Opiskelijoille tämä näyttäytyy mahdollisuutena riistiinvalintaan, jonka avulla he voivat tavoitella oman urapol-

kunsa mukaista osaamista tapahtuma-alalla. Tällöin yliopiston opiskelijat voisivat hakea käytännön osaamista ammattiopiston opinnoista ja vastaavasti ammattiopiston opiskelijat sisällöllistä ja taiteellista osaamista yliopistosta ja ammattikorkeakoulusta. Mutta vasta opetussuunnitelmien uudistamisen vaiheessa voidaan tässä hankkeessa suunnitellun opetuskokonaisuuden kaltaisia laajoja moduuleita liittää oppilaitosten opetussuunnitelmiin ja saada ne tutkintotasolla aidosti eloon opiskelijoiden valintoina.

Tapahtumaopintojen työelämälähtöisyys ja -läheisyys

Eri oppilaitosten opintotarjonnan yhteensovittamisessa kyse ei ole vain tutkintojen rakenteesta ja kurssien sisällöistä vaan jopa enemmänkin kurssien toteutustavasta ja kurssien tautalla vaikuttavista oppimiskäsityksistä. Käsitykseni mukaan oppiminen on aina tilannesidonnaista, joten on tärkeää opintojen alusta saakka päästä osallistumaan tapahtuma-alan käytäntöihin ja aitojen tehtävien ja ongelmien ratkaisuun sekä tutustumaan alan toimintakulttuuriin ja alalla vallitseviin ajattelutapoihin. Tapahtuma-alan oppiminen ei siis tapahdu oppilaitosten luokkahuoneissa vaan itse tapahtumissa ja tapahtumayhteisöissä, jotka ovat Wengerin (2000) mukaan nostamia alan osaamista ja oppimista määrittäviä käytäntöyhteisöjä.

Suunniteltua opintokokonaisuutta voi luonnehtia myös työelämälähtöisyyden ja -läheisyyden käsitteillä. Työelämälähtöisyydessä pyritään koulutuksen sisältöihin, joissa korostuvat työelämän toimijoiden määrittelemät taidot ja niiden oppiminen alan käytäntöyhteisöissä. Työelämälähtöisyys käsitteenä kuvastaa hyvin ammattiopiston tavoitteita, jolloin osaaminen todennetaan työelämässä annettavilla näytöillä. Työelä-

mäläheisyys opintojen käsitteellisenä lähtökohtana on vastavuoroisempi ja siihen liittyvät olennaisesti opiskelijan laajempien ammattivalmiuksien kehittäminen (Kaihua & Haanpää, 2013; Vanhanen-Nuutinen & Laitinen-Väänänen, 2011). Koulutuksessa joudutaan tällöin pohtimaan käytännön osaamisen, teoreettisen tiedon ja luovilla aloilla oman ilmaisun tasapainoa. Valmistuvien pitää pystyä siirtämään perustaidot sujuvasti työelämään, mutta samalla heillä tulee olla hallussaan uudenlaista tietoa ja osaamista tarjottavana työelämän kehittämiseen. Luovilla aloilla onkin tyypillistä, että opiskelijat tuovat koulutuksensa, ohjaajiensa ja projektiansa kautta työelämään jotain sellaista uutta kehitettyä, tutkittua ja erityisesti ilmaissullista osaamista, jota kentällä ei vielä ole käytössä. Koska tapahtumissa ja tapahtumayhteisöissä ei useinkaan ole mukana luovien alojen toimijoita, etenkin taiteilijoita, nähtiin hankkeessa tärkeäksi taiteilijoiden osaamisen tuominen näkyviksi piloteissa ns. mentoritaiteilijoiden roolissa.

Arcta Fast -koulutusmallihankkeen piloteissa saatiin hyvää kokemusta samanaikaisesta työelämälähtöisestä ja -läheisestä oppimisesta tohtorikoulutettavien, maisteriopiskelijoiden sekä ammattiopiston opiskelijoiden työskennellessä saman ilmiön ympärillä. Koulutuksen rinnalla uuden tiedon ja taidon jatkuvan tuottamisen merkitys korostuu tulevaisuudessa luovilla aloilla. Sen vuoksi on tärkeää kehittää Arcta Fast -tapahtumapilottien kaltaisia yhteistyömuotoja, joiden avulla alan toimijoilla on mahdollisuus oppia toisiltaan, kasvattaa osaamista omilla urapoluillaan ja kehittää yhdessä osaamista toimintansa perustaksi. Parhaimmillaan tämä mahdollistaa myös maakunnan tapahtuma-alan osaamisen omavaraisuuden vahvistumisen siten, että osaamista voidaan vielä myös Lapista ulospäin.

Tapahtumat ilmiöpohjaisen opiskelun ympäristöinä

Arcta Fast -hankkeen lähtökohtana painottui nykytaiteen kontekstuaalisuus, situationaalisuus ja dialogisuus, jotka ovat perustana myös vallitsevissa opetus- ja oppimiskäsitteissä (Granö ym., 2017; Lave & Wenger, 1991; Wenger, 2000). Kysymys ei ole niinkään siitä, mitkä ovat koulutuksen sisällöt, vaan siitä, miten ja missä kontekstissa nykytaidetta opetetaan ja opitaan. Tapahtumaopintoja voidaan tarkastella ilmiöpohjaisen oppimisen näkökulmasta, joka on jo tovin ohjannut koulumaailmaa, mutta enenevässä määrin myös korkeakouluopetusta. Ilmiöpohjaisessa oppimisessä oppiminen sidotaan todellisen maailman kokonaisvaltaisiin ilmiöihin, konteksteihin ja situaatioihin, tieteenalajien ja oppiainerajajien sekä perinteisten oppimisympäristöperiaatteiden ylittämisen. Tarkoituksena on oppia luomaan syvempiä syy-seuraussuhteita ilman, että perinteinen tieteen- tai taiteen alalähtöinen rajaus linjaa toimintaa liikaa. Ilmiöpohjaisuus on keskeistä etenkin taiteen sisällön luomiseen liittyvässä oppimisessä. Ilmiöpohjainen oppiminen on nähty myös tärkeänä mahdollisuutena stimuloida oppijan identiteettiä ja maailmankuvan rakentamista mikä on ajankohtainen tilanteessa, jossa yhteiskunnassamme on tämän päivän nuorilla ja opiskelijoilla paljon haasteita opinnoissaan.

Tapahtumien, tapahtumayhteisöjen ja työelämän voidaan toki ajatella olevan opiskeltavia ilmiöitä itsessään, mutta taiteen näkökulmasta kiinnostavampaa on kunkin tapahtuman taustalla oleva ilmiö, eli syy tapahtuman olemassaololle, joka yleensä ilmaistaan tapahtuman teemana. Ilmiöt saattavat vaihdella paikalliskulttuurien ja alakulttuurien rajatuista teemoista, isoihin globaaleihin ja yhteiskunnan kaikkia sektoreita läpäiseviin teemoihin. Arcta Fast

-hankkeen ytimenä ollut ketterä nykytaide on tyypillinen väline ilmiöiden käsittelyyn. Hankkeessa toteutetuissa tapahtumapiloteissa erityisesti Aurora -tulevaisuustapahtuman ilmastomuutosteema tarjosi erinomaiset puitteet ilmiöpohjaiselle lähestymiselle kunkin koulutusalan ja -asteen vaatimusten mukaisesti. Tapahtumien valinta suunnitellun opintokokonaisuuden alustaksi edellyttääkin, että tapahtuman teema antaa mahdollisuudet ilmiöpohjaiselle lähestymiselle.

Oppimiskäsitys ohjaa kohti transformatiivista oppimista

Oppilaitokset pyrkivät ilmaisemaan opetus- ja suunnitelmassaan myös oppimiskäsitystensä, toimintakulttuurinsa sekä pedagogiset linjauksensa, joiden ohjaamana opintojaksot tulee suunnitella ja toteuttaa. Opetustilanteiden ja oppimisprosessin suunnitteluun on kehitetty pedagogisia malleja, joissa opiskelija nähdään aktiivisena toimijana ja opiskeltavaan ilmiöön liittyvän tiedon jäsentäjänä. Muun muassa tutkiva oppiminen, ongelmalähtöinen oppiminen, yhteisöllinen oppiminen, ja projektioppiminen ovat pinnalla olleista malleista (esim. Hakkarainen ym., 2004; Poikela 2003, Lonka ym. 2015, Lindblom-Ylänne & Nevgi 2011, Jokela & Huhmarniemi, 2018). Tapahtumaopintojen näkökulmasta ongelma- ja projektioppiminen ja projektioppimien tarjoavat hyvän pedagogisen lähtökohdan kokonaisuuden toteutuksen linjauksille. Oppimiskäsitykset ovat myös jo vahvasti esillä oppilaitosten opetus- ja suunnitelmassa. Esimerkiksi Lapin ammattikorkeakoulun oppimiskäsityksenä on osaamis- ja ongelma- ja projektioppiminen, jonka lähtökohtana ovat työelämän ilmiöt ja ongelmat ja joiden käsittelyä ohjataan systemaattisella ongelmanratkaisuprosessilla (Kangastie, 2016).

Lapin maakunnan tapahtumien jaottelu

Kuva 1. Lapin maakunnan tapahtumien jaottelu kokoluokkien ja yleisöjen luonteen mukaan.

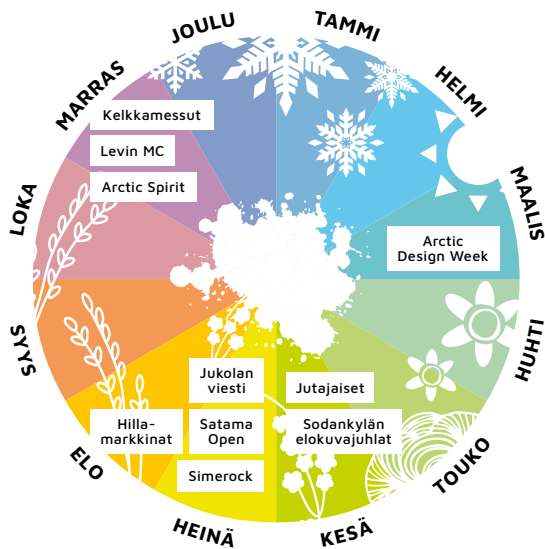
Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen ja soveltavan kuvataiteen aloilla on puolestaan kehitetty projektipedagogiikkaa, joka on sekä ilmiöpohjaisuuteen että yhteisölliseen oppimiseen perustuva opiskelun malli (Jokela 2013, 2014; Jokela & Huhmarniemi, 2020b). Projektipedagogiikka voidaan nähdä taiteeseen ja luoville aloille sovellettuna tutkivan ja ongelmaperustaisen oppimisen muotona, jossa tavoiteltava taideprodukti tai taideperustainen tutkimustehtävä on niin laaja, että se vaatii projektimaista ja suunnitelmallista yhteistoimintaa.

Projektipedagogiikan perusta on yhteistoiminnallinen ja usein myös yhteisöllinen oppiminen, joka muokataan tavoitteiltaan, resursseiltaan ja aikataulultaan rajatuksi oppimistehtäväksi ja luovilla aloilla useimmiten myös taiteelliseksi tuotannok-

si. Projektiin voi parhaimmillaan osallistua muutama, esim. kahdesta viiteen erilaista asiantuntemusta ja eri näkökulmia edustavaa henkilöä. Taideprojektilla on tällöin selkeät tavoitteet, aikataulu ja resurssit.

Tapahtumaperustaisiin opintoihin sovellettuna se tarjoaa menetelmän, jota voidaan käyttää opiskelu- ja oppimisprosessin suunnitteluun ja toteuttamiseen siten, että käytännön toiminta muodostetaan yhteistyötahojen kanssa tehtäväksi taideprojektiksi, johon muut toimijat tuovat oman osaamisensa mukaan. Nykytaiteen toteutuksessa tällainen monialainen projekti on tyypillistä, erityisesti silloin kun se liittyy isompaan kokonaisuuteen tai tapahtumaan. Tavoitteena on, että tapahtumaprojekteissa hankittu osaaminen rakentuu sellaisten ilmiöiden ja tehtävien ympärille, joita opiskelijat saatta-

Lapin tapahtumien vuosikello

Kuva 2. Lapin tapahtumien vuosikello auttoi hahmottamaan tapahtumien sidoksen vuodenaikoihin.

vat kohdata tulevissa työtehtävissään ja joilla on tranformatiivinen vaikutus osaamisen siirtämisessä vastaavan kaltaisiin tilanteisiin.

Projektipedagogiikalla kohti tapahtumaosaamisen näkyvyyttä

Projektipedagogiikan ytimessä on ilmiön, kontekstin ja tilanteen sekä yhdessä asetun tavoitteen ympärille kietoutuva oppimisprosessi. Käytännössä oppiminen voi tapahtua konkreettisten taide- ja tuotanto- projektien puitteissa. Tiedon tai taidon suvereenin hallinnan sijaan kiinnitetään projektipedagogiikassa, kuten sitä lähellä olevassa ongelmaperustaisessa oppimisessä, erityistä huomiota oppimistilanteisiin, joihin oppijat

saatetaan osallisiksi, yhteisen tavoitteellisen toiminnan ja tavoitteellisen vuorovaikutuksen eli tiimityön kautta (ks. Jokela, 2013, 2014; Poikela & Poikela, 2008). Vesterisen (2003, 2006) mukaan projekti eroaa tavallisesta ryhmätyöstä siinä, että projektioppimiselle on tyypillistä asiakaslähtöinen suunnittelu ja toiminta sekä kehittämisnäkökulma työelämän kanssa yhteistyössä. Vesterisen mukaan esimerkiksi jostain oppiaineesta annetun rajatun aiheen mukainen tiedonhaku ja yhteistoiminnallinen tehtävä ryhmässä ja siitä syntyvä konkreettinen tuotos, kuten taideteos, ei ole projekti vaan ryhmätyö. Hänen mukaansa oppimisprojektin tunnuspiirre on kolmella eri tasolla tapahtuva oppimistoiminta: minä -tason henkilökohtaiset tavoitteet, tiimi -tason yhteiset tavoitteet sekä projekti -tason tavoitteet.

Tapahtumissa toteutettavat taideprojektit poikkeavat tavanomaisista opinto- projekteista, kuten tilaustyöstä ja toimeksiannosta, siinä, että mukana on usein suuri yleisö ja julkisuus. Arcta Fast -hankkeen pilotit alleviivasivat sen, että taideprojektilla on aina myös yleisö, joka on otettava projektin suunnittelusta saakka huomioon.

Taideprojektissaan oppijat pyrkivät löytämään parhaan mahdollisen ratkaisun ja ilmaisun tehtävälleen kokoamalla tietoa, aikaisempia taiteellisia ratkaisuita, keskustelemalla ideoista, analysoimalla kerättyä tietoa ja taidetta, etsimällä ratkaisuja, joita on tehty muualla vastaavissa tilanteissa, tekemällä luonnoksia ja suunnitelmia, iteroimalla suunnitelmia tapahtumayhteisön kanssa, dokumentoimalla toimintaa ja tuloksia, tekemällä johtopäätöksiä sekä kommunikoimalla tuloksistaan muille, usein juuri tekemänsä taiteen keinoin, sitä julkistamalla ja juhlistamalla.

Tapahtumiin liittyvissä projekteissa opettajat ovat oppimisen asiantuntijuiden lisäksi usein koko toiminnan fasilitoi-

Saavu ja Lähde -performanssissa kuultiin musiikkia.
Kuva: Inka Holck, 2022.

jia, usein myös taideproduktioiden tuottajia. Niin ohjaajat kuin opiskelijat antavat kukin oman panoksensa projektityön valmistumiseen. Yliopistossa opiskelijoiden on myös arvioitava omaa ja muiden oppimista, projektin edistymistä, tuloksia ja taiteellista vaikuttavuutta projektia raportoidessaan. Tätä varten Lapin yliopistossa on kehitetty erityinen taideperustaisen toimintatutkimuksen metodi, jota opiskelijat voivat taideprojektiin syventyessään käyttää muun muassa pro gradu -tutkielmissaan (Jokela & Huhmarniemi 2020a).

Maakunnan tapahtumat potentiaalisina oppimisympäristöinä

Arcta Fast -hankkeessa saatu lisääntynyt tietämys tapahtumista tuki koulutuskokonaisuuden yhteiskehittämistä. Voi sanoa, että tapahtumatoimijoiden haastattelut olivat jo itsessään koulutusmallin toteutusta edistäviä toimenpiteitä, tehdessään luovien alojen koulutuksen potentiaalia tunnetuksi tapahtumajärjestäjien parissa. Valitettavasti koronapandemia lamaannutti tapahtumatoiminnan heti hankkeen käynnistyttyä ja vaikeutti suuresti suunniteltujen pilottien toteutusta. Vaikeuksista huolimatta pilotit saatiin toteutettua mielekkäällä tavalla ja niistä saatiin arvokasta kokemusta, joka tarkensi kuvaa niistä tekijöistä, joita on huomioitava toiminnan kehittämisessä toivottuun suuntaan.

Eri tapahtumatyyppien kanssa toteutetut pilotit selkeyttivät mahdollisuuksia, joita maakunnan vuosittain toistuvat erisisältöiset, kokoiset ja eri puolilla maakuntaa toteutuvat tapahtumat tarjoavat eriluonteisine yleisöineen luovien alojen toimijoille (kuva 1). Maakunnan tapahtumien monimuotoisuus myös vahvisti käsitystä siitä, että koulutusmallin on oltava erityisen joustavasti muunneltavissa

ja sovellettavissa kunkin tapahtuman luonteeseen sopivaksi. Kehittämistyön ja uusien yleisöjen kannalta tapahtumat, jotka eivät ole valmiiksi kulttuuri- ja taidepainotteisia ovatkin mielenkiintoisimpia ja niitä pyrittiinkin valitsemaan hankkeen pilottien toteutusympäristöiksi.

Maakunnan tapahtumille on leimallista myös se, että vuodenajoilla on suuri merkitys tapahtumien luonteeseen ja yleisöön. Tapahtumia säätelee vuosittainen rytmi (kuva 2). Koulutusyhteistyötä puolestaan säätelee opetussuunnitelma ja sen toteutuksen vuosirytm. Näiden yhteensovittamisessa on tiettyjä haasteita, mutta toimintatapojen vastavuoroinen tunnistaminen auttaa löytämään ratkaisut.

Tapahtumien haasteet ja mahdollisuudet oppimis- ympäristöinä ja -yhteisöinä

Hankeessa toteutetut tapahtumapilotit osoittivat, että opintojaksojen toteutusta tulee kehittää edelleen tapahtumatoimijoiden kanssa. Tapahtumien resurssit yhteistyöhön ovat pienet, lähes olemattomat; oppilaitosyhteistyö nähtiin järjestäjien taholta aluksi ”apukäsi pareina” tapahtumajärjestämisessä, ja suurimmalla osalla toimijoille oli hyvin haasteellista nähdä, miten tapahtumat voisivat hyödyntää tai työllistää luovan alan toimijoita. Tapahtumat, jotka ydinsisällöltään keskittyvät muuhun kuin taide- ja kulttuurisisältöihin eivät vielä täysin tunnista taide- ja kulttuurisisältöjen potentiaalista lisäarvoa tapahtumilleen. Kehittämisestä oltiin kuitenkin kiinnostuneita ja nähtiin, että koulutuksen ja yhteistyön kehittämisen tarve on alalla selvästi kaksisuuntainen. Tapahtumatoimijoiden parissa oltiin pilottien luoviin tuloksiin hyvinkin tyytyväisiä, mutta korostettiin, että kunkin tapahtuman erityisen sisällön

ymmärtäminen ja sisäistäminen on oltava uusien luovien sisältöjen kehittämisen lähtökohtana. Tämä edellyttää koulutuksesta vastaavien pitkäjännitteistä yhteistyötä partnereiksi valittavien tapahtumien kanssa. Yhteistyötapahtumien valinnassa tulee huomioida sekä tapahtumien vuosikalenteri että opintojen suunnittelun ja toteutuksen lukukausikalenteri, jotta yhteisvalmistelut saadaan toimimaan ja opiskelijoille jää aikaa tapahtumien sisältöihin perehtymiseen.

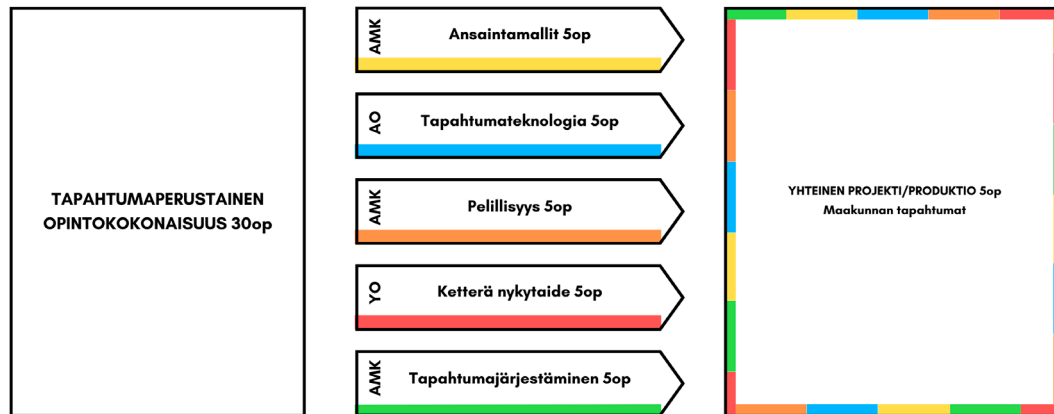
Piloteista saatu palaute korosti oppilaitoksista tulevan ohjauksen tärkeyttä. Ohjaajien ammattitaitoista sitoutumista tapahtumien kehittämiseen yhdessä opiskelijoiden kanssa pidettiin onnistumisten takeena. Palaute siis kertoo, että opiskelijoiden osallistuminen tapahtumiin vaatii tiivistä ohjausta, eikä oppiminen tapahdu esimerkiksi perinteisessä työelämäharjoittelussa. Ohjauksen vaade myös kertoo siitä, etteivät opinnot tule laadullisesti onnistumaan oma-toimisina kesäopintoina, kuten hankkeen alussa ajateltiin.

Koulutusmalli tiivistetysti

- Suunnitellun ja testatun koulutusmallin perustana on yliopiston, ammattikorkeakoulun ja ammattiopiston koulutuksen valtakunnallinen sääntely sekä koulutusorganisaatioiden omat profiilit ja strategiset valinnat.
- Koulutusmalli on suunniteltu tukemaan Lapin oppilaitoksissa edustettuina olevia luovien alojen koulutusaloja
- Koulutusmallissa on kiinnitetty erityistä huomiota maakunnan tapahtuma-alan osaamistarpeisiin
- Koulutusmallin rakentaa opiskelijoiden osaamisperustaa työelämäläheisesti ja /tai -lähtöisesti tulevaisuuden osaamistarpeet ennakoiden
- Oppimisen ja osaamisen kasvun perustana on ilmiöpohjainen, situationaalinen ja ongelmaperustainen oppimiskäsitys
- Oppimiskäsitystä tukee tapahtumaopintojen toteutusta ohjaava projektipedagogiikka, jolla tähdätään luovien alojen produktioiden yhteisölliseen toteutukseen ja näkyvyyden lisäämiseen
- Maakunnan tapahtumat nähdään oppimisympäristöinä ja – yhteisinä (osaamisyhteisöt)
- Suunnitellun koulutusmallin ytimessä on kuusi kurssia:
 - Lapin yliopisto vastaa Ketterän nykytaiteen kurssista (5 op),
 - Lapin ammattikorkeakoulu vastaa Pelillisyyden (5 op), Tapahtumajärjestämisen (5 op) ja Luovien alojen ansaintamallit -kursseista 5 op)
 - Ammattiopisto Lappia vastaa Tapahtumatekniikan kurssista (5op)
 - Tapahtumaperustainen projekti (5op) jonka toteutuksesta oppilaitokset vastaavat yhdessä
- Viidestä tarjotusta kurssista on opiskelijan suoritettava ainakin yksi ennen kuin hän voi osallistua opiskelijan Tapahtumaperustaisen projektin toteutukseen
- Tapahtumaprojekti toteutetaan yhteisesti valitussa maakunnan tapahtumassa
- Tapahtumaprojekti toteutetaan työryhmässä /-ryhmissä, johon osallistuu kolmen eri koulutusasteen opiskelijoita ja heidän ohjaajiaan

- Luovien alojen vaikuttavuutta ja ketterän nykytaiteen sisältöjä vahvistetaan pyrkimällä kiinnittämään tapahtumaprojekteihin alueen taiteilijoita ja luovien alojen toimijoita sekä vahvistamalla yhteistyötä alueen taiteilija- ja luovien alojen organisaatioiden kanssa
- Opintopolustaan riippuen opiskelija voi valita tarjonnasta 5–30 opintopisteen laajuiset omaa osaamistaan profiloivat tapahtumaperustaiset opinnot (kuva 3)
- Koulutusmallia ja opintokokonaisuuksia voidaan soveltaa myös tapahtuma-alan täydennyskoulutukseen sekä Avoimen yliopiston tarjontaan

Kukin oppilaitos vastaa vastuullaan olevan kurssin tarkemmasta suunnittelusta ja kuvauksesta osana oman oppilaitoksensa ja koulutusalan opetussuunnitelmatyötä. Tästä johtuen kursseilla ei voi olla yhtenäisiä oppimistavoitteiden, sisältöjen, suoritustapojen ja arviointiperusteiden kuvausta. Joten tässä julkaisussa ei esitetä yksityiskohtaisia kurssikuvauksia. Tarkemmat kurssikohtaiset opetussuunnitelmat kuvataan osana kunkin oppilaitoksen vuosittaista opetussuunnitelmatyötä ja opiskelijoille suunnattua opintojen tarjontaa ja ajoituksia.

Kuva 3. Tapahtumaperustainen opintokokonaisuus.

Lähdeluettelo

- Granö, P., Hiltunen, M & Jokela T. (toim.) (2017). *Suhteessa maailmaan. Ympäristöt oppimisen avaajina*. Lapland University Press.
- Haanpää, M., Tekoniemi-Selkälä, T. & Carcia-Rosell, J-C. (2013). Yhteistoteutetut opintojaksot moniulotteisen oppimisen mahdollistajina. Teoksessa M. Haanpää, M. Hakkarainen & H. Kaihua (toim.), *Oppiva matkailu. Puheenvuoroja matkailualan koulutuksen kehittämisestä* (s. 67–78). Lapin yliopistokustannus.
- Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 2004. *Tutkiva oppiminen: Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä*. WSOY.
- Huhmarniemi, M. (2012). Soveltavan kuvataiteen maisteriohjelma: Taidetta ympäristön, yhteisöjen ja yritysten tarpeisiin. Teoksessa T. Seppänen (toim.), *Taidetta, kulttuurien yhteistyötä ja uusia verkostoja. Pohjoisen kulttuuri-instituutti* (s. 29–31). Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.
- Jokela, T. (2013). Projektipedagogiikka: oppimista luovan dialogin tiloissa. Teoksessa T. Honka, M. Leinonen, M. Merivirta & S-I. Vaara (toim.), *Les Feux Arctiques. Pedagogisia toimintamalleja pohjoisen taiteen ja median opetuksessa* (s. 19–32). Lapin yliopisto ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.
- Jokela, T. (2014). Soveltavan kuvataiteen pedagogiikka. Teoksessa T. Jokela, A. Salokannel & E. Härkönen. *Traditio ja murros. Kuvataiteilijakoulutuksen pedagogiikasta* (s.29–58). Lapin yliopisto.
- Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2018). Ympäristötaidetta matkailun lisäarvoksi ja matkailuala taiteilijan työksi. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 9–22). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201811051395>
- Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020a). Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena*. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja C 66 (s.39-61). Lapin yliopisto. . <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-202-3>
- Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020b). Taiteilijan työ muuttuu: taideyliopistopedagogiikka vastaa muutokseen ja ohjaa sitä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 21–37). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-202-3>
- Kaihua, H. & Haanpää, M. (2013). Näkökulmia maitakulalan koulutuksen työelämälähtöiseen kehittämiseen Lapissa. Teoksessa M. Haanpää, M. Hakkarainen & H. Kaihua (toim.), *Oppiva matkailu. Puheenvuoroja matkailualan koulutuksen kehittämisestä* (s. 43–54). Lapin yliopistokustannus.
- Kangastie, H. (toim.) (2016). *Laadukasta oppimista ja osaamista Lapin ammattikorkeakoulussa*. Lapin ammattikorkeakoulu.
- Karusaari, R., Linna, E. & Tammia, T. (2013). Koulutus murroksessa – oppilaitosten yhteistyöllä kohti tulevaisuuden haasteita. Teoksessa M. Haanpää, M. Hakkarainen & H. Kaihua (toim.), *Oppiva matkailu. Puheenvuoroja matkailualan koulutuksen kehittämisestä* (s. 33–42). Lapin yliopistokustannus.
- Korhonen, V. (2005). Kehittävää työelämäorientaatiota tukeva ohjaus. Teoksessa A.R. Nummenmaa, M. Lairio, V. Korhonen & S. Eerola (toim.), *Ohjaus yliopiston oppimisympäristössä* (s. 161–178). Tampere University Press.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning. Legitimate peripheral participation*. Cambridge University Press.
- Lindblom-Ylänne, S. & Nevgi, A. (toim.) (2011). *Yliopisto-opettajan käsikirja*. WSOY.
- Lonka, K., Hietajärvi, L., Hohti, M., Nuorteva, M., Raunio A., Sandström, N., Vaara, S. & Westling, S. (2016). Ilmiölähtöisesti kohti innostavaa oppimista. Teoksessa H. Cantell, (toim.) *Näin rakennat monialaisia oppimiskokonaisuuksia*. Bookwell Oy.
- Mäkinen, M. & Annala, J. (2012). Osaamisperustaisen opetussuunnitelman kahdet kasvot. Teoksessa M. Mäkinen,

- J. Annala, V. Korhonen, S. Vehviläinen, A.-M. Norrgrann, P. Kalli & P. Svärd (toim.), *Osallistava korkeakoulutus* (s. 127–151). Haettu 23.1.2019 [http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66366/osallistava_korkeakoulutus_2012.pdf\[/vc_tta_section\]/\[vc_tta_accordion\]](http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66366/osallistava_korkeakoulutus_2012.pdf[/vc_tta_section]/[vc_tta_accordion])
- Poikela, E. & Poikela, S. (2008). Uusia uria opetukseen: Yliopistopedagogiikkaa uudistamassa. Teoksessa E. Poikela & S. Poikela. *Laatua opiskeluun: opetus ja oppiminen yliopistossa* (s.7–23). Lapin yliopistokustannus.
- Poikela, E. (2003). Opetustyö tieto- ja oppimisympäristönä – oppimisen ja osaamisen arviointi. Teoksessa. E. Poikela & S. Öystilä (toim.) *Yliopistopedagogiikkaa kehittämässä – kokeiluja ja kokemuksia* (s. 77-99). Tampere University Press.
- Sarparanta, S. & Pöllänen, L. (2013). Projektioppimisen mallia kehittämässä. Teoksessa T. Honka, M. Leinonen, M. Merivirta & S.-I. Vaara (toim.) *Les Feux Arctiques. Pedagogisia toimintamalleja pohjoisen taiteen ja median opetuksessa* (s. 33–44). Lapin yliopisto ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.
- Seppänen, T. (toim.) (2012). *Taidetta, kulttuurien yhteistyötä ja uusia verkostoja*. Pohjoisen kulttuuri-instituutti. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.
- Tulevaisuus 2030. Mitkä ovat muutosten lähtökohdat? Työelämä pilkkoutuu. <http://tulevaisuus.2030.fi/millaista-suomea-tavoittelemme/tulevaisuuden-tyoelaemae>
- Vahänen-Nuutinen, L., Laitinen-Väänänen, S., Majuri M. & Weissmann K. (2009). Puhetta ammattikorkeakouluopettajuudesta työelämän kehittämistehtävissä. Teoksessa A. Töytäri-Nyrhinen (toim.), *Suunnannäyttäjät – Uusia avauksia ammattikouluopettajan työhön* (s. 85-106). Edita.
- Vesterinen, P. (2003). Projektiopiskelu ja oppiminen ammattikorkeakoulussa. Teoksessa H. Kotila (toim.), *Ammattikorkeakoulupedagogiikka*. Edita.
- Vesterinen, P (2006). 'Hyvä projekti'-projektiosaamista oppimassa. Teoksessa S. Ruohonen & Mäkelä-Marttila (toim.) *Luovuuden lumo* (s.15-21). *Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja*. Sarja A. Oppimateriaali Nro 13.
- Wenger, E. (2006). *Communities of practice. A brief introduction*. <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/handle/1794/11736>
- Wenger, E. (2000). Communities of Practice and Social Learning Systems. *Organization*, 7(2), 225-246.